

OPŠTI GRAĐANSKI ZAKONIK U BOSNI I HERCEGOVINI: KODIFIKACIJA KAO SREDSTVO TRANSFORMACIJE PRAVNOG SISTEMA

Prof. dr. sc. Fikret Karčić*

UDK: 347(497.6)(091)

347.1/.6(497.6)(091)

Prethodno znanstveno priopćenje

Primljeno: siječanj 2012.

Ovaj rad ima za cilj da skicira najznačajnije obrise recepcije Opšteg građanskog zakonika (OGZ) u Bosni i Hercegovini. Kodifikacija se posmatra kao instrument pravne i društvene transformacije te se u tom teorijskom okviru prati recepcija OGZ-a. Razmatra se vrsta recepcije OGZ-a u Bosni i Hercegovini i utvrđuju njezine glavne karakteristike. Također se raspravlja važenje austro-ugarskog pravnog naslijeđa u pogledu recepcije OGZ-a u jugoslovenskom monarhističkom i socijalističkom periodu historije Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: OGZ, Bosna i Hercegovina, recepcija, transformacija pravnog sistema

1. UVOD

U periodu između 1839. i 1918. Bosna i Hercegovina (BiH) je prošla kroz dva projekta modernizacije. Prvi projekat bio je Tanzimat, program modernizacije Osmanske Države (1839. – 1876.), koji se pozivao na islamski referentni okvir, a imao za cilj da modernizuje vojsku, državnu upravu, pravo, ekonomiju i obrazovanje Carevine.¹ Vrhunac primjene Tanzimata u BiH je bila sedma

* Dr. sc. Fikret Karčić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, Obala Kulina Bana 7, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

¹ Karčić, F., *Bošnjaci i izazovi modernosti: kasni osmanlijski i habsburški period*, Sarajevo, 2004., str. 156.

decenija 19. vijeka. Tada je uveden novi sistem provincijske uprave (*vilayet*), uspostavljeni su svjetovni sudovi (*nizamiye*), otvorene su nove škole i štamparija, pokrenute nove publikacije, izgrađene prve dionice željezničke pruge itd. Nemuslimanske zajednice su iskusile vjersko-prosvjetno buđenje i obnovu. Istovremeno se u ovim zajednicama javljaju nacionalni pokreti. Tanzimatska liberalizacija, s jedne strane, i nacionalistička orijentacija nemuslimanske elite, s druge strane, doveli su do kontradiktornih efekata. Najvažniji je bio taj što je nova nemuslimanska elita u BiH bila antiosmanski orijentisana. Među muslimanskim stanovništvom bila je jaka antimodernistička struja. Zbog toga su tanzimatske reforme nailazile na otpor i bile sporo provedene. Tako je, na primjer, za modernizaciju vojske bilo potrebno više od decenije. Antimodernizam muslimana i nacionalizam nemuslimana doveli su do toga da tanzimatske reforme u BiH daju samo djelimične rezultate.

Drugi projekat modernizacije preduzela je Austro-Ugarska Monarhija u toku svoje četiri decenije upravljanja BiH (1878. – 1918.). Ovaj projekat pozivao se na evropsku modernost i imao je za cilj da od jedne osmanske pokrajine, kakva je bila BiH, izgradi modernizovanu centralno-evropsku zemlju unutar Dvojne Monarhije.² Četrdeset godina austro-ugarske uprave unijelo je značajne promjene u bosanskohercegovačkoj ekonomiji, društvu, kulturi i politici. U ekonomiji, Austro-Ugarska se zalagala za očuvanje *stausa quo* u agrarnim odnosima, pokušavajući unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju. Mnogo važnije promjene su uvedene u industrijskom sektoru i transportu. Posljedica toga bila je da se bosanskohercegovačko gradsko stanovništvo naglo povećalo. Bosanski gradovi pored starih osmansko-islamskih četvrti dobili su i centralne dijelove evropskog izgleda. U obrazovanju, nove vrste škola proizvele su nove profile obrazovanih Bosanaca i Hercegovaca. Jezik na kome su držana predavanja i pismo su se promijenili. Razvoj štampe vodio je pojavi čitaonica koje su služile kao osnov za nove političke partije. Prve političke partije, koje su se pojavile 1900-tih označile su završetak procesa transformacije bosanskohercegovačkih etničkih grupa u moderne nacije.

U oba slučaja projekat modernizacije uključivao je određenu transformaciju pravnog sistema. Ta transformacija nastojala se, između ostalog, postići kodifikacijom određenih grana pravnog sistema. U toku Tanzimata na BiH je protegnuto važenje Medželle (*Madjalla-i ahkam-i adliyya*), prve moderne kodifikacije šerijatskog imovinskog prava prema tumačenju hanefijske pravne škole

---

² Karčić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 157.

koja je proglašena sultanskim ukazom 1877. Uz Medžellu u BiH su proglašeni i drugi tanzimatski zakoni, među kojima i *Zakon od 7. ramazana 1274.* (21. aprila 1858.) i *Zakon od 17. muharrema 1284.* (21. maja 1867.).

U toku austro-ugarskog projekta modernizacije u BiH je izvršena faktička recepcija austrijskog *Opšteg građanskog zakonika* (OGZ). Ovaj zakonik, koji predstavlja jednu u nizu modernih pravnih kodifikacija u Evropi, korišten je u BiH kao instrumenat pravne i društvene transformacije.

Ovo izlaganje ima za cilj da u tom teorijskom okviru - kodifikacija kao instrumenat pravne i društvene transformacije - skicira najznačajnije obrise recepcije OGZ-a u BiH.

2. TRANSFORMACIJA PRAVNOG SISTEMA

Pravni sistem BiH u posljednjim decenijama osmanske vlasti bio je utemeljen na principu pravnog pluralizma. Na jednoj teritoriji važio je uporedo više pravnih sistema. Osnovu državnog sistema Osmanske Države činio je *šerijat* (islamsko objavljeno pravo), koje je ujedno bilo i izvor državne ideologije.³ Osim šerijata, drugu komponentu pravnog sistema Osmanske Države činilo je osmansko običajno pravo (*urf-i osmani*) koje je bilo kodifikovano u formi *kanuna*. Šerijat je po personalnom principu primjenjivan na muslimane dok je *kanun* po teritorijalnom principu primjenjivan na cjelokupno osmansko stanovništvo.

Nemuslimanske konfesionalno-etničke zajednice kršćana i jevreja činile su zasebni personalni entitet (*millet*) koji je uživao određenu unutrašnjo-pravnu autonomiju. Pripadnici *milleta* primjenjivali su svoje crkveno i običajno pravo u domeni vjerskih poslova, braka, porodice i nasljeđivanja.

Ovakvo stanje u BiH zatekla je Austro-Ugarska Monarhija kada je, na osnovu odluke Berlinskog kongresa, okupirala ovu zemlju u ljeto 1878. Austro-ugarska politika imala je za cilj da dugoročno privremenu okupaciju pretvori u trajnu aneksiju. U tom smislu, austro-ugarska politika u BiH je od samog početka imala za cilj da izvrši "civilizacijsku misiju" u BiH, da ovu zemlju transformiše od osmanskog *vilajeta* u *reichland* Dvojne Monarhije.⁴

Koncept "civilizacijsku misiju" korišten je tokom 19. vijeka od strane evropskih kolonijalnih sila da opravda zauzimanje i modernizaciju teritorija

³ Ihsanoglu, E. (ur.), *Historija Osmanske države i civilizacije*, vol. I, Sarajevo, 2004., str. 515 – 550.

⁴ Karčić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 73 – 104.

koje nisu bile pod vlašću evropskih vladara. U tom smislu, na primjer, njemački slavista Maximilian Braun opisao je promjene koje je Monarhija izvršila u BiH kao “zapadno-evropski kulturni prodor” (*westeuropäische Kultureinbruch*).⁵ Taj prodor se ogledao u promjeni temelja državnog uređenja, prava, ekonomije, pismenosti, obrazovanja, društvene etike i svakodnevnog načina života.

Takav prodor ostvarivao se i transformacijom pravnog sistema. Ta transformacija prevela je BiH iz islamske pravne kulture u evropsku kontinentalnu pravnu kulturu. Jedan od instrumenta koji su korišteni u tu svrhu bio je i OGZ.

3. FAKTIČKA RECEPCIJA OGZ

Austro-ugarska vlast je na samom početku okupacije postavila načelo zadržavanja postojećeg pravnog sistema u BiH. To je načelo izraženo u “carskoj proklamaciji na narod BiH” u kojoj se kaže: “Vaši se zakoni i uređenja neće samovoljno ukinuti, Vaši se običaji i navade imaju sačuvati. Ne smije se ništa izmijeniti silom bez pomnoga uvažanja toga, što je Vama nužno. Stari zakoni imaju vrijednost dok se ne izdadu novi.”⁶

Ovaj princip je kasnije ponovljen i donekle korigovan u brojnim naredbama. Ključni normativni akt u tom smislu bila je naredba Carskog i kraljevskog zajedničkog ministarstva u Beču broj 645/B. H. od 29. decembra 1878.⁷ u kojoj je navedeno da se do izdavanja novih pravnih propisa na području privatnog prava sudovi moraju držati zakonodavstva koje faktički postoji u zemlji, a ukoliko uopšte ne postoji, ili se ne može primijeniti radi novih promijenjenih prilika ili je nedostatno, treba u parničnim i vanparničnim odnosima postupati po analogiji zakona koji su bili na snazi u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Prema tome, od osmanskog zakonodavstva se moglo odstupiti u tri slučaja: 1) ako ono ne postoji u određenom pitanju, 2) ako je nedostatno i 3) ako se nije moglo primijeniti radi novih izmijenjenih okolnosti.

Naputak za Vrhovni sud od 17. jula 1879. broj 1390 određuje u čl. 12. da se valja držati u materijalnom pravu domaćih zakona sve dotle dok ne budu

⁵ Imamović, M., *Safvet-beg Bašagić, Edhem Mulabdić i bošnjački kulturni preporod*, u: Hodžić, Dž. (ur.), *Islam i kultura Bošnjaka u djelima Safvet-bega Bašagića, Mehmeda Handžića i Edhema Mulabdića*, Zagreb, 1995., str. 45.

⁶ Zobkow, M., *Primjenjivanje austrijskog općeg građanskog zakonika u Bosni i Hercegovini*, Mjesečnik, vol. 47, br. 8, 1921., str. 314.

⁷ Naredba Carskog i kraljevskog zajedničkog ministarstva u Beču broj 645/B. H. od 29. decembra 1878., Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, sv. II, 1878. – 1880., str. 9.

novi zakoni izdani, a u dvojbenim slučajevima da se valja služiti primjereno dotičnom odnošaju – po analogiji – zakonika Austro-Ugarske Monarhije.⁸

Da se ovom korekcijom principa zadržavanja postojećeg pravnog stanja željela izvršiti transformacija odnosno modernizacija pravnog sistema u BiH uočio je i austro-ugarski pravnik na službi u BiH Eugen Sladović, koji je napisao da se na ovaj način “htjelo pravni život jače prisloniti na zapadno-evropsko naziranje”.⁹

Profil obrazovanja austro-ugarskih sudija u BiH bio je takav da oni nisu bili u stanju konsultovati glavni izvor osmanskog građanskog prava, Medžellu i tanzimatsko zakonodavstvo u BiH koji su bili napisani na osmanskome turskom jeziku. U jednom momentu Zemaljska vlada za BiH nabavila je francuski prevod Medželle, ali ni to nije pomoglo kao ni prevod Medželle na bosanski odnosno srpski i hrvatski jezik koji je izvršen prvo 1882., a zatim i štampan 1906. godine.¹⁰ Jednostavno, austro-ugarski pravници nisu bili obrazovani u osmanskome pravu da budu u stanju primjenjivati ovu kodifikaciju šerijatskog prava.

Zbog toga su se sudovi u BiH počeli obilno služiti pravom važećim u drugim zemljama Monarhije uključujući Opšti građanski zakonik. Faktička recepcija OGZ-a je počela. Ovaj proces imao je dvije karakteristike. Prvo, OGZ je imao karakter dopunskog izvora građanskog prava u BiH. O tome je jedan drugi poznati austro-ugarski pravnik na službi u BiH Adalbert Shek napisao: “Materijalno pravo austro-ugarske monarhije, a naročito austrijski građanski zakon, valja kao nadopunjenje domaćem pravu, vrijedi samo supsidiarno ili supletorno.”¹¹ U tom smislu, sudovi u BiH su mogli primjenjivati odredbe OGZ-a, ali nisu smjeli u svojim presudama citirati odredbe zakonika pošto on nije bio pravno proglašen u BiH.¹² Drugo, faktička recepcija OGZ-a u BiH bila je modifikovana u određenim područjima građanskog prava gdje su postojale specifične norme domaćeg (osmanskog) prava i gdje nije došlo do izražaja pozivanje na OGZ. Dr. Mihajlo Zobkow dao je primjer takvih područja.¹³ To su: područje vlasništva nad zemljom gdje su korištene osmanske kategorije dr-

⁸ *Predavanja iz građanskog prava po Adalbertu Sheku za slušatelje šeriatske sudačke škole u Sarajevu* (litografisano), s.l., s.a., str. 5.

⁹ Sladović, E., *Islamsko pravo u Bosni i Hercegovini*, Beograd, 1926., str. 28.

¹⁰ *Medželle-i ahkjami šerije (Otomanski građanski zakon)*, Sarajevo, 1906.

¹¹ *Op. cit.* u bilj. 8, str. 8.

¹² Sladović, *op. cit.* u bilj. 9, str. 29 – 30.

¹³ Zobkow, *op. cit.* u bilj. 6, str. 316 – 334.

žavnog zemljišta (*erazi miri*) i privatnog vlasništva (*erazi memluke*); nedopuštenost davanja mirijskih zemljišta u zalog; zabrana promjene prirode mirijskog zemljišta; postojanje prava preče kupnje na nekretnine (*hakk-i šufa*); institut uživanja naizmjeničnim redom u slučaju suvlasništva nezamjenljivih stvari (*muhaĵa*). Također, OGZ nije primjenjivan u pitanjima porodičnog i nasljednog prava muslimana, gdje je vaĵilo šerijatsko pravo, te pitanjima porodičnog i nasljednog prava kršćana i jevreja gdje je vaĵilo odgovarajuće konfesionalno pravo (pravo *milleta*). U ovom posljednjem slučaju, izuzetno je bilo moguće sudu da primjeni propise OGZ-a ako u mjestu ostavitelja nema običajnog nasljednog prava za pripadnike te konfesije ili kada se to uopšte ne da ustanoviti. U slučaju kada je ostavitelj bio iz Austrije i Hrvatske – ili u dvojbi – iz Mađarske gdje OGZ nije vaĵio, sudovi su primjenjivali propise OGZ i to u pogledu pokretnih stavri i stvari u punom vlasništvu (*mulk*).

Najviše efekata imala je primjena OGZ-a u oblasti obligacionog prava. To je bilo u skladu s modernizacijom ekonomije u BiH. I u ovom slučaju neki posebni instituti domaćeĵ (osmanskog) prava korigovali su recepciju OGZ-a u ovoj oblasti. To su bila pitanja: pravne i poslovne sposobnosti, gdje je postojala razlika između OGZ-a i osmanskog prava; pitanje šerijatskog instituta “smrtne bolesti” (*marad al-mawt*) kojeg ne poznaje OGZ-e; pitanja načela osmanskog prava da kupnja ne ukida najam što je protivno OGZ-u; te razliĵitih rokova zastare.

Pored faktuĵke recepcije OGZ-a, odreĵenim specijalnim zakonima recipirane su u BiH neke odredbe OGZ-a. To su bili Rudarski zakon od 14. maja 1881., Trgovaĵki zakon od 7. juna 1883., gdje je upućeno na OGZ umjesto Medĵelle, te Gruntovni zakon od 13. septembra 1884.¹⁴

Zadržavanje zatećenog domaćeĵ prava uz faktuĵku recepciju OGZ-a i recepciju putem donošenja specijalnih zakona dovelo je do toga da su se različiti sudovi u BiH pozivali na različite izvore prava. Takvu situaciju najbolje je ilustrovala tadašnja izreka da u BiH kotarski sudovi sude po zdravom ljudskom razumu, okruĵni sudovi po austrijskom Općem građanskom zakoniku, a Vrhovni sud u Sarajevu po Medĵelli.¹⁵

Radi rješavanja takve situacije, Zemaljska vlada u BiH je izdala naredbu broj 5527 (praes.) od 27. oktobra 1911. o ograniĵenju primjene domaćeĵ pra-

¹⁴ Sladović, *op. cit.* u bilj. 9, str. 30.

¹⁵ Zobkow, *op. cit.* u bilj. 6, str. 315.

va.¹⁶ Ova naredba nije objavljena u Glasniku zakona i naredaba za BiH, a bila je upućena svim sudovima i tužilaštvima u zemlji.

U naredbi se spominje pravosudna politika uspostavljena naredbom broj 645/B-H od 25. decembra 1878. te konstatuje da je posljednjih godina primjećeno da se sudovi bojažljivo drže odredaba Medželle i drugih domaćih potpuno zastarjelih zakona, ne uzimajući u obzir izmijenjene ekonomske i društveno-političke odnose.

Takva stereotipna primjena nije odgovarala namjerama naredbe iz 1878., sputavala je i otežavala razvoj ekonomije i narušavala savremeni osjećaj za pravdu. Zato je bilo potrebno hitno vratiti sudsku praksu građanskog prava na ispravan put. U tom cilju sudovi su instruisani: "da u pojedinačnim slučajevima pri primjeni starog prava koje postoji ovdje moraju dokazati i ustanoviti da li su ti ovdašnji zakoni dovoljni, održivi, da li su s obzirom na novi poredak u ovim zemljama u trenutku izricanja presude primjenjivi ili ne, te da su ovlašteni da sve te odredbe i propise domaćeg prava odbace kao zastražele ako se u doba njihove primjene ne slažu sa pravnim potrebama i modernim pravnim životom." Na ovaj način austro-ugarska vlast u BiH definitivno se opredijelila za napuštanje osmanskog građanskog zakonika u korist sistematskog recipiranja austro-ugarskog prava, a posebno OGZ-a.

U Saboru BiH je 1911. postavljeno pitanje donošenja opšteg građanskog zakonika za BiH. U odgovoru Zemaljske vlade je navedeno: "Iz mnogih bi se razloga željelo, da se stvori opći građanski zakonik, ali Zemljska vlada ne može u dogledno vrijeme donijeti te osnove, kako to rezolucija želi. Iskustvo je pokazalo da ne trebaju sve grane materijalnog prava, što je ovdje na snazi, jednako reforme. Najpreče treba preobrazbu porodično i nasljedno pravo, pa se stoga zemaljska vlada sada bavi time, da skupi materijal koji zasijeca u tu struku."¹⁷

Nakon toga uslijedilo je donošenje *Zakona o formama posljednje volje pripadnika sviju vjera osim muslimanske od 11. januara 1912.* koji je uglavnom recipirao odredbe OGZ-a o testamentu.¹⁸

¹⁶ Naredba Zemaljske vlade broj 5527. praes. od 27. oktobra 1911., Arhiv Bosne i Hercegovine (kopija dokumenta u posjedu autora).

¹⁷ Stenografski izvještaji o sjednicama Bosansko-hercegovačkog sabora god. 1911/12, II zasjedanje, Sarajevo, 1912., str. 119.

¹⁸ Zakon o formama posljednje volje pripadnika sviju vjera osim muslimanske od 11. januara 1912., Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, 1912., str. 53.

Nastupanje Prvog svjetskog rata i krah Monarhije obustavili su daljnje radove na modernizaciji građanskog prava u BiH. Stanje koje je na ovaj način ustanovljeno u BiH ostalo je u načelu na snazi u ovoj zemlji i u vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918. – 1941.) s tendencijom postepenog ukidanja preostalih osmanskih instituta. Konačno, ovi instituti, uključujući i državne šerijatske sudove, ukinuti su s početkom socijalističke vlasti u BiH. Samim tim i posebnosti koje su korigovale faktičku recepciju OGZ-a su prestale postojati.

U socijalističkom periodu pravna pravila OGZ-a nastavila su da važe na osnovu zakonskih odredaba o pravnim propisima koji su bili na snazi prije 6. aprila 1941.¹⁹ Naime, Federativna Narodna Republika Jugoslavija donijela je 23. oktobra 1946. *Zakon o nevažnosti pravnih propisa donijetih prije 6. aprila 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije*²⁰ kojim je prekinut pravni kontinuitet između monarhističke i socijalističke Jugoslavije. Međutim, u čl. 4. ovog zakona predviđeno je da se pravna pravila sadržana u zakonima i drugim pravnim propisima koji su bili na snazi na dan 6. aprila 1941. mogu primjenjivati na odnose koji nisu uređeni važećim propisima ukoliko nisu u suprotnosti s ustavom zemlje, ustavima republika, zakonima i ostalim važećim propisima donijetim od nadležnih organa nove države kao i s načelima ustavnog poretka federacije i njenih republika. Državni organi nisu mogli svoja rješenja i druge akte zasnivati neposredno na ovim pravnim pravilima. Na taj način, pravna pravila sadržana u propisima OGZ-a ostala su i dalje da važe u BiH ukoliko nisu bila zamijenjena novim propisima.

4. ZAKLJUČAK

Poznato je da kodifikacija može imati reformni ili konstantni karakter. U prvom slučaju radi se o zakoniku koji ostvaruje promjene u određenom pravnom sistemu. U drugom slučaju radi se o kodifikovanju postojećeg prava. Ovo kratko izlaganje pokazalo je da je OGZ u BiH imao reformni karakter, da je izrazio ili podržao transformaciju pravnog sistema i na taj način doprinio izgradnji jedne nove pravne kulture u ovoj zemlji. Reformni karakter OGZ-a u BiH se ogledao u tome što je kao supsidijarni pravni izvor u ovoj zemlji u vrije-

¹⁹ Powlakić, M., *Private Law in Bosnia and Herzegovina*, u: Jessel-Holst, C. et al. (ur.), *Private Law in Eastern Europe: Autonomous Development or Legal Transplants*, Tübingen, 2010., str. 211 – 212.

²⁰ Zakon o nevaženju pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. i za vrijeme neprijateljske okupacije, Službeni list FNRJ, br. 86/1946, 105/1946, 96/1947.

me austro-ugarske uprave mijenjao one norme osmanskog prava koje više nisu odgovarale stvarnom stanju društveno-ekonomskih odnosa. Na taj način, ovaj zakonik je podržavao transformaciju pravnog sistema naslijeđenog iz osmanskog perioda (“domaće pravo”) u novi sistem izgrađen na temeljima rimskog prava i običaja naroda Habsburške Monarhije. Samim time, BiH je počela prelazak iz islamske pravne kulture, kojoj je kao osmanska pokrajina pripadala, u evropsku kontinentalnu kulturu, kojoj je pripadala Dvojna Monarhija. Ova transformacija bila je pravni izraz jedne druge transformacije – prelaska BiH iz kulturne sfere Bliskog istoka u kulturnu sferu Centralne Evrope.

Summary

Fikret Karčić *

**GENERAL CIVIL CODE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA:
CODIFICATION AS A MEANS OF TRANSFORMATION
OF LEGAL SYSTEM**

Between 1839 and 1918 Bosnia and Herzegovina has gone through two modernization projects – Ottoman Tanzimat reforms and Austro-Hungarian modernization of the Central European type. In both cases, the modernization relied on a particular codification for the transformation of the legal system: the Ottoman Civil Code (Mecelle) and the Austrian General Civil Code.

Austro-Hungarian occupation of Bosnia and Herzegovina (1878) marked its transition from the state of Islamic legal culture to the state of European legal culture. One of the used means was the Austrian General Civil Code. In Bosnia and Herzegovina this codification was used as a subsidiary source of civil law. Its application has been modified in certain legal fields where specific norms of the domestic (Ottoman) law existed. This was the way of the factual reception of Austrian General Civil Code.

In 1911, the Provincial Government of Bosnia and Herzegovina instructed the courts not to use the Ottoman Civil Code (as domestic law) if it was found to be contrary to the modern legal views. Since then the systematic reception of the Austrian General Civil Code began. This situation remained unchanged during the monarchist Yugoslavia with a tendency to abolish the remaining Ottoman institutions. These institutions were finally abolished with the beginning of socialist era in post WWII Yugoslavia, since the whole private law was abrogated. However, some rules, i.e. the General Civil Code rules, stayed in force in Bosnia and Herzegovina if there were no new rules that should have replaced them and if the old rules were not in conflict with the principles of the new social order.

Keywords: General Civil Code, Bosnia and Herzegovina, reception, transformation of legal system

---

* Fikret Karčić, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Sarajevo, Obala Kulina Bana 7, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina